

Nr 207

Av herr Kristenson i Göteborg m. fl., om förbud mot flerårsavtal vid försäkring.

(Lika lydande med motion nr 167 i Första kammaren)

En konkurrenshämmande företeelse, som vi anser bör avskaffas, är de flerårsavtal som förekommer på försäkringsområdet och inom vissa försäkringsliknande verksamheter.

De flesta försäkringsbolag utfärdar t. ex. hemförsäkring, villaförsäkring, bilförsäkring med femårigt avtal, d. v. s. det anses att försäkringstagaren är skyldig att hålla på med premiebetalningen i minst fem år. Denna ofrihet är uppenbarligen oförenlig med en fri konkurrens, eftersom en sådan förutsätter att kunden ständigt har frihet att köpa där han får lägsta priset eller eljest förmånligast. Flerårsavtalen kan vidare vara ett hinder för den som vill rationalisera sitt skydd genom att upphöra med enstaka försäkringar och teckna en enda mera omfattande. Den som vill upphöra med att vara försäkrad bör också ha sin frihet; det må vara oklokt av honom, men så länge det är fritt att teckna försäkring bör det också vara fritt att sluta.

För några år sedan var tio år den vanliga avtalstiden. Sänkningen till fem år hade antagligen samband med en undersökning som kungl. försäkringsinspektionen gjorde 1955. Den utmynnade i att inspektionen rekommenderade bolagen att övergå till kortare avtalstider.

Inspektionen frågade vid undersökningen bolagen i vad mån dessa tillgriper rättsliga åtgärder om någon vägrar att fortsätta att betala premier. Några bolag förklarade sig göra det. Men det stora flertalet sade sig avstå.

Att saken således numera sällan ställes på sin spets genom lagsökning e. d. är naturligtvis ett framsteg, vare sig det beror på att man ej vågar utmana allmänna opinionen eller på en insikt om att systemet egentligen är olämpligt. Men det nuvarande tillståndet är ändå ej tillfredsställande. Ty resultatet blir ju att man binder endast de försäkringstagare som är medgörliga och faller undan för påtryckningar eller hot.

De flesta försäkringstagare vet inte om att de »ingått» ett flerårsavtal. Som regel beröres nämligen inte detta när försäkringen tecknas utan avtalstiden framgår först av en tryckt text på försäkringsbrevet. Ändras senare försäkringen är det inte ovanligt att bolaget anger att en ny femårsperiod börjat löpa från ändringsdagen. Huruvida man verkligen åstadkommer juridiskt bindande avtal på så sätt kan diskuteras, i vart fall är det otillfredsställande ur allmän synpunkt.

Det finns redan en bestämmelse i lagen om försäkringsavtal som säger

att en försäkringstagare inte mot sin vilja skall kunna tvingas att fortsätta med premiebetalningen. Den bestämmelsen gäller emellertid bara livförsäkring. I praktiken förekommer flerårsavtal inte heller vid vissa andra försäkringsformer, bl. a. inte vid den bästa formen av sjukförsäkring men däremot vid enklare sjukförsäkring. Några riksbolag tillämpar ettårsavtal i samtliga branscher. Samma gäller länsbolagen. Huvudparten av försäkringsbolagens sammanlagda premieinkomst faller härigenom på försäkringar utan flerårsavtal. Ett allmänt förbud mot flerårsavtalen skulle sålunda endast innebära en utvidgning av den frihet för försäkringstagarna som redan råder i stor utsträckning.

Något vägande skäl för flerårsavtalen synes inte föreligga. Det kan inte gärna hävdas att de medför lägre premier, ty i så fall borde ju de bolag som tillämpar flerårsavtal ha lägre premienivå än de andra, men det är lätt att konstatera att snarare motsatsen är fallet.

Allt synes således tala för att det förbud mot flerårsavtal som redan nu finnes vad gäller livförsäkring skulle utsträckas även till annan försäkring.

Flerårsavtalen borde också avskaffas för vad man kan kalla försäkringsliknande avtal. Det finns numera många sådana, räddningskårsavtal, garantiavtal mot ohyra, abonnemangsavtal vid resor m. m. Någon statistik föreligger inte, men sammanlagda antalet avtal torde röra sig om över en halv miljon.

Många av dessa avtal ingås på lång tid. De företag som tecknar avtal mot husbock torde som regel använda tio år. Av åtskilliga fall att döma förefaller det som om dessa företag i motsats till försäkringsföretagen inte tvekar att tillgripa rättsliga åtgärder utan tvärtom även när detta förefaller orimligt håller på sina avtal. För att ta ett exempel kan nämnas en villaägare som 1959 fick besök av en ackvisitör som tecknade ett garantiavtal mot husbock. Villaägaren reflekterade inte över att det fanns en text om tio år. Efter något år meddelade han att han inte längre behövde avtalet. Orsaken var att hans vanliga villaförsäkring hade utökats att utan premietilllägg även omfatta husbock. Firman svarade emellertid att den inte tog hänsyn till det utan krävde att han skulle hålla på att betala i tio år. Småningom kopplades en inkassobyrå in och denna begärde lagsökning. Rådhusrätten dömde villaägaren att betala avgifter och ränta samt dessutom omkostnader med 114 kr., varav 95 kr., i arvode till inkassobyrån.

Nog är det stötande om denna villaägare skulle behöva hålla på att i ytterligare sju år betala en avgift för något som han inte behöver. Någon tröst kan det möjligen vara att det dock bara var tio år som avtalet tecknats på. Det förefaller inte finnas något lagligt hinder för att avtalet hade tecknats på tjugo år eller trettio år eller på livstid. För bolagets del skulle det knappast erbjudit några vanskligheter, eftersom man på olika sätt garderat sig i avtalet, bl. a. förbehållit sig uppsägningsrätt, därest arbets- och materialpriser skulle bli avsevärt högre.

Ett förbud mot flerårsavtal på försäkringsområdet borde även gälla de försäkringsliknande avtalen.

Över huvud taget bör övervägas om inte lagen om försäkringsavtal allmänt skulle kunna tillämpas på de försäkringsliknande avtalen.

Båda avtalstyperna kännetecknas av att avtalstagaren betalar en avgift i förväg mot att bolaget sedan skall bistå honom om något oförutsett inträffar, det må vara olycksfall som kräver ambulanstransport, husbocksangrepp som kräver åtgärder, motorstopp som aktualiserar bogserings- och hemtransportkostnader, sjukdomsfall under utlandsresa som medför läkarvårdskostnader osv. För att skydda medborgarna mot obilliga villkor vid försäkringsavtal finns lagen om försäkringsavtal. Behovet av lagstiftning bör vara oberoende av om ett avtal betecknas som försäkring eller garanti eller abonnemang eller något annat. T. ex. kan det gälla bolagets rätt att i efterhand ta ut avgift för tid under vilken man, till följd av att premien inte erlagts, inte stått något ansvar. Vid försäkring begränsas denna rätt starkt genom bestämmelse i lagen, men vid rättsliga tvister rörande andra avtal har avtalstagaren inte kunnat återöppna denna bestämmelse.

Höstriksdagen 1961 hade att behandla förslag till vissa ändringar i lagen om försäkringsrörelse. Därvid förelåg frågan huruvida vissa verksamheter skulle föras in under försäkringsrörelsebegreppet. Övervägande skäl ansågs dock — åtminstone tills vidare — tala emot en sådan ändring.

Detta spörsmål har emellertid två sidor. Försäkringsverksamheten kontrolleras genom två lagar, lagen om försäkringsrörelse samt lagen om försäkringsavtal. Lagen om försäkringsrörelse skyddar medborgarna genom att försäkringsverksamhetens ekonomiska soliditet kontrolleras. Lagen om försäkringsavtal skyddar medborgarna genom föreskrifter rörande villkorsutformningen. Att föra in en verksamhet under lagen om försäkringsrörelse är en synnerligen genomgripande åtgärd med komplicerade konsekvenser. Att däremot föreskriva att lagen om försäkringsavtal skall kunna tillämpas på företagens avtal med sina kunder förefaller inte ha några besvärliga konsekvenser. När statsmakterna har tvekat att beteckna en försäkringsliknande verksamhet som försäkringsrörelse är det för de komplikationer som soliditetskontrollen innebär. Motivet kan däremot inte gärna ha varit att man inom verksamheten i fråga skall få tillfälle att mot allmänheten använda hårdare villkor än vad som är tillåtet i försäkringssammanhang.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning rörande

dels förbud mot s. k. flerårsavtal vid försäkringsavtal och liknande avtal,

dels tillämpning av lagen om försäkringsavtal på liknande avtal.

Stockholm i januari 1962

Valter Kristenson

Ingemund Bengtsson

Mary Holmqvist

Helge Lindström

Gunbjörg Thunvall

Viola Sandell